

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL

VOLUME 1, ISSUE 2, 2021

ISSN 2181-1490

Doi Journal 10.26739/2181-1490

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Tadqiqot.uz

TOSHKENT-2021

**ALISHER NAVOIYNING 580 YILLIK
YUBILEYIGA BAG'ISHLANADI****ПОСВЯЩАЕТСЯ 580 ЛЕТНОМУ
ЮБИЛЕЮ АЛИШЕРА НАВОИ****DEDICATED TO THE 580th ANNIVERSARY
OF THE BIRTH OF ALISHER NAVOI**

Buyuk shoir va mutafakkir, atoqli davlat va jamoat arbobi Alisher Navoiyning bebaho ijodiy-ilmiy merosi nafaqat xalqimiz, balki jahon adabiyoti tarixida, milliy madaniyatimiz va adabiy-estetik tafakkurimiz rivojida alohida o'rin tutadi. Ulug' shoir o'zining she'riy va nasriy asarlarida yuksak umuminsoniy g'oyalarni, ona tilimizning beqiyos so'z boyligi va cheksiz ifoda imkoniyatlarini butun jozibasi va latofati bilan namoyon etib, yer yuzidagi millionlab kitobxonlar qalbidan munosib va mustahkam o'rin egalladi.

***O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

Бесценное творческое и научное наследие великого поэта и мыслителя, известного государственного и общественного деятеля Алишера Навои играет важную роль в истории не только отечественной, но и мировой литературы, развитии национальной культуры и литературно-эстетического мышления. В своих лирических и прозаических произведениях великий поэт, воспевая высокие общечеловеческие идеи, демонстрировал богатый лексический запас и выразительные средства родного языка, благодаря чему занял достойное место в сердцах миллионов читателей по всему миру.

***Президент Республики Узбекистан
Шавкат Миромонович Мирзиёев***

The invaluable creative and scientific heritage of the great poet and thinker, famous statesman and public figure Alisher Navoi has a special place not only in the history of our people, but also in the history of world literature, the development of our national culture and literary and aesthetic thinking. The great poet, in his poetic and prose works, with his whole charm and grace, has taken a worthy place in the hearts of millions of readers around the world, expressing the high universal ideas, the incomparable richness of words and the infinite possibilities of expression of our native language.

***President of the Republic of Uzbekistan
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI

Bosh muharrir:

Mirzayev Ibodulla*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Jabborov Nurboy*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY
XALQARO JURNALI HAY'AT A'ZOLARI:**Muhiddinov Muslihiddin***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sirojiddinov Shuhrat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***O'nal Kaya***f.f.d., professor (Turkiya)***Haqqulov Ibrohim***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dilorom Salohiy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sodiqov Qosimjon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Mark Tutan***f.f.d., professor (Fransiya)***Binnatova Almaz Ulvi***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***To'xliyev Boqijon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Shodmonov Nafas***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ramiz Asker***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***Yo'ldoshev Qozoqboy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Jo'raqulov Uzoq***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Vohid Turk***f.f.d., professor (Turkiya)***Nabiulina Guzal***f.f.d., professor (Tatariston)***Ibrohim Xudoyor***f.f.d., (Eron)***Yusupova Dilnavoz***f.f.d., dotsent (O'zbekiston)***Rahim Ibrohim***f.f.d., professor (Afg'oniston)***Ruzmanova Roxila***dots., mas'ul kotib (O'zbekiston)***Qo'shmonova Yulduz***kotib, o'qituvchi (O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI ILMIY
MASLAHAT KENGASHI A'ZOLARI:**Toshqulov Abduqodir***i.f.d., (O'zbekiston)***Xalmuradov Rustam***t.f.d., professor (O'zbekiston)***Sirojiddin Sayyid***O'zbekiston xalq shoiri (O'zbekiston)***To'xtasinov Ilhom***p.f.d. (O'zbekiston)***Rixsiyeva Gulchehra***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Benedek Peri***f.f.d., professor (Vengriya)***Jurayev Mamatqul***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Olimov Karomatillo***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dadaboyev Hamidulla***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aitpayeva Gulnora***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Grigoryev Mixail***f.f.d., professor (Rossiya)***Shomusarov Shorustam***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dyu Rye Andre***f.f.d., professor (Fransiya)***Pervin Chapan***f.f.d., professor (Turkiya)***Safarov Renat***f.f.d., professor (Tatariston)***Hamroyev Juma***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ibrohimov Elchin***f.f.n., professor (Ozarbayjon)***Hasanov Shavkat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Nurullo Oltoy***f.f.n., (Afg'oniston)***Xalliyeva Gulnoz***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Nodira Afoqova***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aftondil Erkinov***f.f.d., professor (O'zbekiston)*

Главный редактор:

Мирзаев Ибадулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Жабборов Нурбой
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Мухиддинов Муслихиддин
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Сирожиддинов Шухрат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Унал Кая
д.ф.н., профессор (Турция)
Хаккулов Иброхим
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилором Салохий
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Содиков Косимжон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Марк Тутан
д.ф.н., профессор (Франция)
Биннатова Алмаз Улви
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Тухлиев Бокижон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шодмонов Нафас
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Рамиз Аскер
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Юлдашев Казакбай
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Журакулов Узок
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Вохид Турк
д.ф.н., профессор (Турция)
Набиулина Гузаль
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Иброхим Худоёр
д.ф.н., (Иран)
Юсупова Дилнавоз
д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Рахим Иброхим
д.ф.н., профессор (Афганистан)
Рузманова Рохила
доц., отв. секретарь (Узбекистан)
Кушманова Юлдуз
секретарь, преподаватель (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАТИВНОГО
СОВЕТА МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Тошкуллов Абдукодир
к.э.д., (Узбекистан)
Халмурадов Рустам
д.т.н., профессор (Узбекистан)
Сирожиддин Саййид
Народный поэт Узбекистана (Узбекистан)
Тухтасинов Илхам
д.п.н. (Узбекистан)
Рихсиева Гулчехра
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бенедек Пери
д.ф.н., профессор (Венгрия)
Джураев Маматкул
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Олимов Кароматилло
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дадабаев Хамидулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Айтпаева Гулнора
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Григорьев Михаил
д.ф.н., профессор (Россия)
Шомусаров Шорустам
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дю Рье Андре
д.ф.н., профессор (Франция)
Первин Чапан
д.ф.н., профессор (Турция)
Сафаров Ренат
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Хамроев Джума
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Иброхимов Элчин
к.ф.н., профессор (Азербайджан)
Хасанов Шавкат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нурулло Олтой
к.ф.н., (Афганистан)
Халлиева Гулноз
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нодида Афокова
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Афтондил Эркинов
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Chief Editor:**Mirzaev Ibodulla***Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)***Deputy Chief Editor:****Jabborov Nurboy***Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)***MEMBERS OF EDITORIAL BOARD OF
INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:****Mukhiddinov Muslikhiddin***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Sirojiddinov Shukhrat***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Unay Kaya***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Khakkulov Ibrokhim***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dilorom Salokhiy***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Sodikov Kosimjon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Mark Tutan***Doc. of philol. scien., prof. (France)***Binnatova Almaz Ulvi***Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Tukhliev Bokijon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Shodmonov Nafas***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Ramiz Asker***Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Yuldoshev Kozokboy***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Jurakulov Uzok***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Vokhid Turk***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Nabiulina Guzal***Doc. of philol. scien., prtof. (Tatarstan)***Ibrokhim Khudoyor***Doc. of philol. scien., (Iran)***Yusupova Dilnavoz***Doc. of philol. scien., assoc. prof. (Uzbekistan)***Rakhim Ibrokhim***Doc. of philol. scien., prof. (Afghanistan)***Ruzmanova Rokhila***Assoc. prof., Exec. Sec. (Uzbekistan)***Khushmanova Yulduz***Secretary, teacher (Uzbekistan)***MEMBERS OF SCIENTIFIC ADVISORY BOARD
OF INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:****Toshkulov Abdukodir***Doc. of econ. scien., (Uzbekistan)***Khalmuradov Rustam***Doc. of technic. scien., prof. (Uzbekistan)***Sirojiddin Sayyid***People's poet of Uzbekistan (Uzbekistan)***Tukhtasinov Ilkhom***Doc. of pedag. scien. (Uzbekistan)***Rikhsieva Gulchekhra***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Benedek Peri***Doc. of philol. scien., prof. (Hungary)***Juraev Mamatkul***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Olimov Karomatullo***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dadaboev Khamidulla***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Aitpaeva Gulnora***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Grigorev Mikhail***Doc. of philol. scien., prof. (Russia)***Shomusarov Shorustam***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dyu Rye Andre***Doc. of philol. scien., prof. (France)***Pervin Chapan***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Safarov Renat***Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)***Khamroev Juma***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Ibrokhimov Elchin***Cand. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Khasanov Shavkat***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Nurullo Oltoy***Cand. of philol. scien., (Afghanistan)***Khallieva Gulnoz***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Nodira Afokova***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Aftondil Erkinov***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Саҳифаловчи:** Абдулазиз Муҳаммадиев**Контакт редакций журналов.** www.tadqiqot.uzООО Tadqiqot город Ташкент,
улицв Амира Темура пр. 1, дом-2.Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uzTadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr. 1, House 2.Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI

1.Xolmonova Zulxumor ALISHER NAVOIYNING ZAMONAVIY TILSHUNOSLIK TARAQQIYOTIDAGI O‘RNI.....	9
--	---

NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI

2.Imomnazarov Muhammadjon INSONIYAT MA’NAVIY TAKOMILIDA AMIR XUSRAV DEHLAVIY VA ALISHER NAVOIYNING O‘RNI.....	19
3.Benedek Péri HOW MĪR ʿALĪ-ŠĪR NAVĀYĪ’S PERSIAN POETRY INFLUENCED THE POET- WARRIOR OTTOMAN SULTAN SELIM I (1512–1520)	33
4.Islam Jemeney ALISHER NAVOIYNING TURKIY XALQLAR MA’NAVIY YUKSALISHIDAGI O‘RNI	40
5.Maqsudov Badriddin TOJIKISTONDA NAVOIYSHUNOSLIK.....	47

HAQIQAT SARI SAFAR

6.Yo‘ldoshev Qozoqboy O‘ZLIK YO‘LI.....	56
7.Muhammadiyev Ahadxon INSONIY FAZILATLAR TARANNUMI.....	65

MA’RIFAT YOG‘DUSI

8.Alisher Razzokov ALISHER NAVOIY IJODIDA FAQLIK MAQOMI VA FAQIR OBRAZINING BADIY TALQINI.....	73
9.Norov Toji NAVOIY ONTOLOGIK FALSAFASIDA SAMOVOT VA ZAMON TALQINI	80

ASLIYAT UMMONI

10.Bertels Y.E NAVOIY VA ATTOR. Rus tilidan I.K.Mirzayev tarjiması (parcha)	88
---	----

TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O‘ZBEK ADABIYOTI

11.Qorayev Sherxon ALISHER NAVOIY VA TEMURIYLAR DAVRI ADABIY ANJUMANLARI	102
--	-----

NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI

12.Rajabova Ma’rifat NAVOIY IJODIDA MIFOLOGIK OBRAZLAR STILIZATSIYASI.....	108
--	-----

ILM, OLAM VA OLIM

13.O‘ralov Axtam ALISHER NAVOIY – ULKAN BUNYODKOR.....	116
14.O‘tanova Sirdaryoxon TARIXIY ASARLARDA OBRAZ RUHIYATI VA RANG HAQIQATLARI	124

NAVOIY VA ADABIY TA’SIR MASALALARI

15.Mamadaliyeva Zuhra ISKANDAR OBRAZI VA UNGA NAVOIYNING MUNOSABATI.....	131
16.Muhitdinova Nazmiya SADOIY VA G‘OZIY DEVONLARIDA ALISHER NAVOIY AN’ANALARI (HAMD, NA’T, MUNOJOT VA MANQABAT MAVZULARIDAGI G‘AZALLAR MISOLIDA).....	138
17.Haydarova Gulhayo NAVOIY VA SOBIR ABDULLA.....	149
18.Jamahmatov Karomiddin HOJI MUHAMMAD SHAHDIY IJODIDA ZULLISONAYNLIK AN’ANALARINING TA’SIRI.....	155

TALQIN, TAHLIL VA TAQRIZ

19.Sultonov To‘lqin ALISHER NAVOIY ASRI VA NASRI ALMAZ ULVIY TALQINIDA.....	166
---	-----

NAVOIY VA TA’LIM-TARBIYA MASALALARI

20.Ubaydullayev Normuhammad ALISHER NAVOIY TARJIMAYI HOLINI O‘RGANISHDA TARIXIY ASARLARNING O‘RNI	172
--	-----

AZIZ MUSHTARIY!

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning "Buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi PQ-4865-son Qarorida "Alisher Navoiy asarlarida teran ifoda topgan milliy va umuminsoniy g'oyalarning jahon tamaddunida tutgan o'rnini hamda o'sib kelayotgan yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish, ular qalbida yuksak axloqiy fazilatlarni tarbiyalashdagi beqiyos ahamiyatini nazarda tutib, shuningdek, ulug' shoir va mutafakkirning adabiy-ilmiy merosini mamlakatimizda va xalqaro miqyosda yanada chuqur tadqiq qilish va keng targ'ib etish..." lozimligi alohida ta'kidlangan.

Bu filologiya ilmi va navoiyshunoslik, xususan, adabiy ta'sir, qiyosiy adabiyotshunoslik, matnshunoslik va tarjima masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilar zimmasiga jahonning ilg'or texnologiyalari, nazariy g'oyalari hamohang ilmiy tadqiqotlar yaratish vazifasini yuklaydi. Olimlarimizning ilmiy salohiyati, innovatsion g'oyalarini jahonda targ'ib qilish va qo'llab-quvvatlash maqsadida xalqaro nufuzga ega ushbu jurnal ta'sis etildi.

"Alisher Navoiy" deb nomlangan ushbu jurnalda navoiyshunoslik, Navoiy adabiy merosining umumjahon tamaddunida tutgan o'ri va adabiy ta'sir masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilarni o'z maqolalari bilan ishtirok etishga taklif qilamiz.

TAHRIRIYAT**УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!**

В Постановлении №ПП-4865 Президента Республики Узбекистан Шавката Миромонovichа Мирзиёева "О широком праздновании 580-летия со дня рождения великого поэта и мыслителя Алишера Навои" особо отмечается "огромное значение произведений Алишера Навои, в которых нашли глубокое отражение национальные и общечеловеческие ценности, в развитии мировой культуры, их роль в повышении интеллектуального потенциала и духовно-нравственном воспитании молодого поколения, а также в целях обеспечения дальнейшего изучения и популяризации литературно-научного наследия великого поэта и мыслителя...".

Это ставит задачи перед филологами, навоиоведами, исследователями литературного влияния, сравнительного литературоведения, текстологии и вопросов перевода создания научных исследований, соответствующих передовым мировым технологиям и теоретическим идеям. В целях пропаганды и продвижения научного потенциала и инновационных идей наших ученых учреждён данный международный журнал.

Приглашаем публиковать свои статьи в нашем журнале "Алишер Навои" отечественных и зарубежных исследователей, занимающихся изучением жизни и творчества литература Навои, его роли в мировой литературе, проблемами литературного влияния и сравнительной поэтикой.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ**DEAR READER!**

Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Miromonovich Mirziyoyev "On the celebration of the 580th anniversary of the great poet and thinker Alisher Navoi" No PP-4865 given the invaluable role of cultivating high moral qualities in their hearts, as well as the need to further study and widely promote the literary and scientific heritage of the great poet and thinker in our country and internationally .... "

This puts the task of researchers in the field of philology and Navoi studies, in particular, literary influence, comparative literature, textual studies and translation, in creating scientific research in harmony with the world's advanced technologies and theoretical ideas. This internationally renowned journal was established to promote and support the scientific potential and innovative ideas of our scientists around the world.

In this magazine, called "Alisher Navoi", we invite researchers who are interested in Navoi studies, the role of Navoi's literary heritage in world civilization and literary influence to participate with their articles.

EDITORIAL

ТОЖИКИСТОНДА НАВОЙШУНОСЛИК

Бадриддин Мақсудов
Тоҷикистон миллий университети,
филология фанлари доктори, профессор

For citation: Maksudov B. NAVOI INTRODUCTION IN TAJIKISTAN. Alisher Navoi. 2021, vol.1, issue 2, (47-55) pp.

DOI 10.26739/2181-1490-2021-2-5

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақола Шарқ мумтоз адабиётшунослигининг муҳим масалаларидан бири навоийшунослик тарихи, хусусан Тоҷикистон навоийшунослик мактаби вакиллари фаолияти тадқиқига бағишланган. Маълумки, Алишер Навоий ва Ҳирот илмий-адабий муҳитининг тадқиқи шоир яшаган даврдан бошланади. Буюк мутафаккир туркийзабон ва форсийзабон халқларни маърифатга бой мероси билан бирлаштиради. Тоҷикистонда навоийшунослик илмий мактабининг шаклланиши Шарқ назми ва насрининг мукамал намуналарининг манбалари асосида ўз тадқиқини топди. Тоҷикистон навоийшунослик мактаби вакиллари эришган ютуқлари жаҳон адабиётшунослигида юксак аҳамиятга эга.

Калит сўзлар: навоийшунослик, адабий муҳит, матн, манба, тадқиқ.

НАВОИВВЕДЕНИЕ В ТАДЖИКИСТАНЕ

Бадриддин Мақсудов
Национальный университет Таджикистана,
доктор филологических наук, профессор

АННОТАЦИЯ

Данная статья посвящена изучению истории навоивведения, в частности деятельности представителей таджикской навоистической школы, одного из важнейших вопросов восточной классической литературы. Известно, что изучение научной и литературной среды Алишера Навои и Герата началось еще в период жизни поэта. Великий мыслитель объединил тюркоязычные и персоязычные народы своим богатым просветительским наследием. Становление Навоийской школы навоистики изучено на основе безупречных источников восточной поэзии и прозы. Достижения таджикской навоистической школы имеют большое значение в мировой литературе.

Ключевые слова: навоивведение, литературная среда, текст, источник, исследование.

NAVOI INTRODUCTION IN TAJIKISTAN

Badriddin Maksudov
National University of Tajikistan,
Doctor of Philology, Professor

ANNOTATION

This article is devoted to the study of the history of Navoiology, in particular the activities of representatives of the Tajik Navoi school, one of the most important issues of Eastern classical literature. It is known that the study of the scientific and literary environment of Alisher Navoi and Herat began during the period of the poet's life. The great thinker united the Turkic-speaking and

Persian-speaking peoples with his rich educational heritage. The formation of the Navoi school of Navoi studies is studied on the basis of impeccable sources of oriental poetry and prose. The achievements of the Tajik Navoi school are of great importance in world literature.

Key words: navoi intraduction, literary environment, text, source, research.

Тоҷикистонда навоийшуносликка бел боғлаган ва бу саҳифани биринчилардан бўлиб бебаган шахс – устоз Садриддин Айний (Саидмуродхоча (Бухоро амирлиги, Гиждувон тумани, Соктаре қишлоғи 15.4.1878-15.7.1954, Сталинобод, Душанбе) эди. Забардаст адиб янги давр тожик ва Шўро даври ўзбек адабиётининг асосчиларидан бири. У Тоҷикистон Фанлар Академиясининг биринчи президенти (1951-1954), Тоҷикистоннинг биринчи Қаҳрамони (08.9.1997), Тоҷикистон Совет Социалистик Республикасида хизмат кўрсатган илмий ходими (1940), Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасида хизмат кўрсатган илмий ходими (1949), Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси аъзоси (1943), филология фанлари доктори (1948), профессор (1949), Тоҷикистон Фанлар академиясининг академиги (1951) даражаларига муносиб инсон эди.

Айний дастлабки таълимни ўз юртида олган ва Бухоро мадрасаларида ўқишни давом эттирган ва тарбияланган. У 1893-1894 йилларда “Сифлӣ”, “Муҳтоҷӣ” ва “Чунунӣ” тахаллуслари билан шеърлар ёзиб шоир сифатида танилган. 1896 йилдан бошлаб “Айний” тахаллусини танлаган ва кейинчалик унинг барча ижодий ва илмий мероси тожик ва ўзбек тилларида бу ном билан нашр этилган.

Айний икки тарихий даврда яшаган: XIX аср охиридаги Бухоро амирлиги ва XX асрнинг бошларида шўролар даврида яшаб ижод қилган. Аввалги даврда Бухоро амирлиги томонидан бошига жуда кўп мусибатлар тушади, амирлик томонидан бошига тухматлар тоши ёғади ва 1917 йил 9 январда уни “жадидчилик” айби билан қўлга олиб, Арқда Амир фармони билан 75 дарра уриб, “обхона”га ташлайди. Самарқанддан инқилобчилар келиб, Айний ва унинг дўстларини қутқариб олиб кетишади. Октябр (1917) инқилобидан сўнг у Самарқандда ижодий ва илмий ишларини тожик ва ўзбек тилларида давом эттиради, жуда кўп асарлар ёзади ҳамда газета ва журналларда фаолият юритади. Айнийнинг “Бухоро жаллодлари” (1920) ва “Инқилоб” мажмуаларини (1922) ўзбек тилида ёзганлиги ўзбек тилини она тилидек билганидан далолат беради. Кейинчалик Айний адабиёт майдонига устувор қадам қўйди ва бирин -кетин унинг “Одина”, “Дохунда” ва “Ғуломон” (“Қуллар”) каби роман ва повестлари чоп этилди. Унинг “Мактаби кўҳна” (Эски мактаб), “Ятим” (“Етим”) ва “Марги судхўр” (“Судхўрнинг ўлими”) повестлари ўзбек ва тожик насрини бойитди. 1928 йилда у “Ғуломон” (“Қуллар”) романининг ўзбек тилидаги “Қулбобо” вариантыни яратди. Айнийнинг “Эсдаликлари” (1947-1954) йилларда 4 жилд асосида чоп этилди. Бу асар унинг ижодкорликда устунлиги ва юксаклигини кўрсатди.

Айний бадий ижод билан бирга тилшунослик ва адабиётшунослик илмининг ривожига ҳам ўз хиссасини қўшиб, “Намунаи адабиёти тоҷик” (Тожик адабиёти намунаси) (1925), “Дар бораи Фирдавсӣ ва шеъри ӯ” (Фирдавсий ва унинг «Шохнома»си) (1932), “Шайхурраис Абу Алӣ Ибн Сино” (1939), “Шайх Муслиҳиддин Саъдий Шерозий” (1940-1942), “Устод Рӯдакий” (1940), “Қамоли Хужандӣ” (1940), “Восифӣ ва хулосаи “Бадоеъ-ул-вақоеъ” (Зайниддин Восифий ва унинг “Бадоеъ-ул-вақоеъ” асари ҳақида) (1946), “Мирзо Абдулқодири Бедил” (1954) каби бир қанча илмий асарлар қолдирган.

Айний тожик ва ўзбек халқлари ўртасида илмий-адабий алоқаларни мустаҳкамлашга улкан хиссасини қўшди. Аввало, у зуллисонайн адиб сифатида ўзбек ва тожик тилларида қалам тебратган. 1946-1950 йилларда Самарқанд давлат университети ўзбек адабиёти кафедрасининг мудир сифатида фаолият кўрсатган. Ўзбек ва тожик адабиётшунослари ва ижодкорларига устозлик қила олган забардаст олим биринчилардан бўлиб ўзбек адабиётининг мумтоз шоири Мир Алишер Навоий ҳақида тадқиқот олиб борган. Айнийнинг Навоий ҳақидаги биринчи тадқиқоти 1938 йилда “Мир Алишери Навоӣ” мақоласи эди. Бу мақола Навоий таваллудининг 500 йиллигига бағишланган бўлиб, 1938 йил 29-30 декабрда “Тоҷикистони сурх” (“Қизил Тоҷикистон”)да ва 1939 йил 1-9 январда “Рўзномаи муаллимон” (“Ўқитувчилар кундалиги”)да чоп этилган. Айнийнинг ушбу мақоласи тўрт қисмдан иборат бўлиб, Самарқандда ёзилган ва Навоийнинг туғилганлик давридан бошлаб камол

топганигача батафсил ёритиб берган. Хусусан, Навоийнинг Хирот, Машҳаддаги таҳсили, сиёсий ҳаёти, унинг тожик-форс адабиётидаги эътибори ва таниқли вакиллари билан муносабати, ҳамда бу зуллисонини адиб ижодиётининг ўзига хос хусусиятлари, тили ва баён услубини тадқиқ этган. Устод Айнийнинг таъкидлашича, Навоий ўзбек ва форс тиллари билан бирга араб тилини ҳам яхши билган.

Айнийнинг кейинги “Алишери Навоӣ” номли мақоласи 1941 йил “Шарқи Сурх” (“Қизил Шарқ”) журналининг №1 (с.23-28), 2 (с.36-43), 4-5 (с.15-36) сонларида чоп этилган. Ушбу мақола “Алишери Навоӣ” рисоласини ёзишга катта пойдевор бўлди. Рисола 1941 йилда Навоийнинг 500 йиллиги муносабати билан ёзилган бўлиб 200 бетдан иборатдир.

Ушбу китобда Навоийнинг адабий ва ижтимоий фаолияти, унинг юксак ижодкорлигини таъкидлаб, сўнгги бобида, Навоийни тожик тилида ҳам жуда яхши куйлаганини айтиб “Девони форсӣ” (“Форсий девон”)дан намуналар билан фикрини изоҳлайди. Аммо афсуски, ўша даврда “Девони форсӣ”, Фоний - Навоийнинг форс тилидаги газалларининг нусхаси Айнийда йўқ эди. Шунинг учун танлаган газалларининг айримлари Фоний Кашмиридан келтирилганини тадқиқотчиларимиз қайд этган ва бу борада кейинроқ А.М.Хуросоний томонидан мақола ҳам чоп этилган.

1940 йилда Навоийнинг “Хамса” дostonларини ҳам устод Айний сўзбоши ва луғат иловалар билан чоп этганки, бу матнни навоийшунос ўзбек олими Хамид Сулаймон навоийшунослик йўлидаги тўлиқ нусхалардан санаган. Бундан ташқари, 1948 йил 14-15 майда “Ленин йўли” мақоласида «Алишер Навоий ва тожик адабиёти» номли катта мақола чоп этилди, кейинчалик барчаси «Улуғ ўзбек шоири» китобида жамланди. Китобда кўпроқ форс адабиётининг Навоий ижодиётининг таъсири ҳақида сўз юритган. Шундай қилиб, Айний умр бўйи Навоий каби илм йўлида фидокор зуллисонини олим ва ёзувчи адиб бўлиб хизмат қилди ва бир-бирига дўсту биродар бўлган тожик ва ўзбек халқи учун икки тилда жуда катта мерос қолдирди. Асосан, Навоийнинг инсонпарварлик ва маърифатпарварлик ғоялари Айнийни ўзига жалб этган. Айнийнинг асарлари дунёнинг кўп тилларига таржима қилинган.

Айний юқори адабий ва илмий мукофотларга сазовор бўлган. Шу билан бирга маъмурият томонидан Тожикистон РСС меҳнат ордени(1931), Лениннинг уч ордени(1941,1948,1949), Меҳнатнинг қизил байроғи орденларига(1953)муносиб деб топилган. Шунинг учун унинг номи тожик ва ўзбек халқи учун абадий ҳаётдир.

Тожик олимлари орасида Абдулғани Муҳаммадович Мирзоев (12.12.1908, Қашқадарё вилоятидаги Китоб ш. - 16. 8.1976, Душанбе ш.) навоийшунослик йўлида иккинчи бўлиб қадам қўйган. Абдулғани Мирзоев тожик адабиётининг забардаст олимларидандир, у Тожикистон Фанлар академиясининг академиги (1957), филология фанлари доктори, профессор(1957), Тожикистон Республикасида хизмат кўрсатган илмий ходим(1959) ҳамда Ўзбекистон Республикасининг хизмат кўрсатган илмий ходими(1966) эди. Абдулғани Мирзоев Санкт-Петербург, Россия (1939) педагогика университетини тамомлагач, Душанбе шаҳридаги педагогика университетида ўқитувчи(1939) ва Эронда собиқ Совет Иттифоқи элчихонасининг референти(1942-1944), Собиқ Совет Иттифоқи Тожикистон филиалининг Тарих, тиллар ва адабиёт институти директори(1947-1951), Тожикистон Республикаси Фанлар академияси Тил ва адабиёт институтида Тил ва адабиёти кафедраси мудири(1958-1976), кейинчалик Тожикистон Республикаси Фанлар Академиясида Шарқшунослик институтининг директори (1958-1976) бўлиб хизмат кўрсатган. У асосан тилшунослик, адабиётшунослик ва матншунослик, яъни уч йўналишда тадқиқот олиб борган ва жуда кўп мақола ҳамда рисоалар чоп этган. А.Мирзоев тожик адабиётшунослигида катта илмий асарлар яратган, жумладан, “Сайидо ва мақоми ў дар таърихи адабиёти тоҷик” (“ Сайидо ва унинг тожик адабиёти тарихидаги ўрни”) (1947), “Мулҳами Бухорой” (1948), “Биной” (1957), “Рўдакӣ ва инкишофи ғазал дар асрҳои X-XI” (“Рудакий ва X-XI асрларда ғазал тараққиёти”) (1957), “Абӯабдуллоҳи Рўдакӣ” (1958) кабилар. Уларнинг аксарияти рус тилига таржима қилинган.

Абдулғани Мирзоев форс-тожик адабиётининг 1000 йиллик манбаларини ўрганиш ва тадқиқ қилиш билан бирга бир-бирига яқин халқларнинг дўстлик алоқаларини тарих ва фарҳангдаги янги-янги саҳифаларини очиб беришга интилган. 200 дан ортиқ илмий мақолаларида форс-тожик адабиётининг алоқалари, маънавий-маърифий муносабатларни муҳокама этади. Жумладан, “Як ҳуччати муҳим оид ба таҳаллуси Бедил” (“Бедил таҳаллусига

оид бир муҳим ҳужжат”) (1958), “Муфиди Яздӣ ва Муфиди Балхӣ” (1959), “Манбаи нав оид ба адабиёти замони Сафавӣ” (“Сафавий замони адабиётига оид янги манба”) (1960-1963), “Робитаҳои адабӣ ва таърихи адабиёт” (“Адабиётнинг адабий ва тарихий алоқалари”) (1968) ва рисолалари “Фонӣ ва Ҳофиз” (1968), Алишер Навоӣ ва Абдурраҳмони Ҷомӣ” (1968), “Амир Хусрави Дехлавӣ ва мақоми ӯ” (“Амир Хисрав Дехлавий ва унинг мақоми”) (1976) кабиларни бу қаторга қўшиш мумкин.

Абдулғани Мирзоевнинг мақола ва рисолаларидан унинг навоийшуносликда қўли баланд эканлигини ҳис этишимиз мумкин. Тадқиқотчи бу мавзуга “Бинойӣ” (1957) монографиясини ёзишдан кейин янада иштиёқи баланд бўлди ва монографиянинг иккинчи бобини “Бинойӣ ва Навоийӣ” деб номлади. Зеро, Бинойӣ ва Навоийӣ, биринчидан, бир адабий ҳаётнинг вакиллари бўлса, иккинчидан, улар бир-бирининг адабий ва илмий ишларидан, ижодларидан хабардор эдилар ҳамда кўп вақтларини давр ва замоннинг илмсевар вакиллари билан, адабий ва илмий анжуманларда, шеърхонлик, мунозара ва мубоҳасаларда бирга ўтказганлар. Абдулғани Мирзоевнинг хусусан шу тадқиқоти билан А.Шарафиддинов ва А.Салиевнинг (“Кемал-ад-дин Бинаи и его покровители” мақоласи) Бинойӣни Навоийӣ билан рақиб қилиб кўрсатган асосиз фикрларини исботлашга ҳаракат қилиб, Восифийнинг “Бадоеъ ул-вақоеъ”, ҳамда Бобур Мирзонинг “Бобурнома” асарларидаги фикрларни бевосита илмий ва адабий алоқалардаги муносабатларини таъкидлаб, буни беғараз дўстлик деб маълум қилади. Ундан ташқари Бинойӣ Навоийнинг пиру устозлари Мавлоно Жомийнинг жиянлари эди. Абдулғани Мирзоев “Бинойӣ” китобининг иккинчи боби билан ўзбек ва тожик халқларининг азалдан дўсту биродар эканлигини, урф-одат, анъана ва маросимларда муштараклигини ҳамда форс-тожик адабиётининг ўзбек адабиётидаги таъсирини кўрсатган. Шунингдек, А.Мирзоев бу жараёнда жуда кўп манбалар билан танишиб, навоийшунослик йўлидаги тадқиқоти “Бинойӣ” китобини ёзгандан кейин ҳам авж олиб, мақола ва рисолалар асосида Навоий образини форс-тожик халқига ошно қилган. Жумладан, “Фонӣ ва Ҳофиз”, “Аз равобити адабии Абдурраҳмони Ҷомӣ ва Алишери Навоӣ” (“Абдураҳмон Жомий ва Алишер Навоийнинг адабий алоқаларидан”) ҳамда “Образи Алишер Навоӣ дар “Юсуф ва Зулайхо”-и Ҷомӣ” (“Жомийнинг “Юсуф ва Зулайхо”сида Алишер Навоий образи”) кабиларни қайд қилишимиз мумкин. А.Мирзоев бу рисолалар орқали Навоий-Фонийнинг форс-тожик тилидаги ғазалларига ҳам юқори баҳо бериб ижодидан намуналар келтириб, унинг ғазаллари дунёнинг кўп тилларига таржима бўлганлиги, чуқур фалсафий хусусиятларга эга эканлигини таъкидлайди.

А.Мирзоев илмий ва адабий фаолияти учун “Байрақи Сурхи Меҳнат” (“Меҳнат Қизил Байроғи”), “Нишони Фахрӣ” (“Фахрий Нишон”) ва бошқа кўплаб фахрий унвонлар билан тақдирланган.

Навоийшунослик йўлида учинчи бўлиб қадам қўйган барҳаёт олим Шарифжон Ҳусейнзода (12.04.1907, ш.Конибодом – 20.12.1988, ш.Душанбе) эди. У тожик адабиётида хизмат кўрсатган олим ва мунаққид, профессор (1966), Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг хизмат кўрсатган аъзоси (1960/1992), Рудакий номидаги Тожикистон давлат университети ректори (1983), Ёзувчилар уюшмаси аъзоси (1947), Ленин ордени соҳиби, Бешинчи симфоник оркестри, Октябр инқилоби ордени, медаллар, Фахрий президентлик Совет Иттифоқи вакили, забардаст олим, Тожикистон Фанлар академиясининг академиги (1957), филология фанлари доктори, профессор (1957), Тожикистон Республикасида хизмат кўрсатган илмий ходим (1959) ҳамда Ўзбекистон Республикасининг хизмат кўрсатган илмий ходими (1966) эди.

У ўзбек тилида Кўқон шаҳрида (1920-1923) ва Боку Дорулмуаллимида (1923-1926) таҳсил олган. Меҳнат фаолиятини ўз ватанида она тили ва адабиёти ўқитувчиси сифатида 1926-1929 йилларда бошлаган. 1929-1931 йилларда Тошкент давлат шарқшунослик институтида ўқиган ва шу институтнинг филология факультетида ўқитувчилик қилган. 1932 йилда Душанбеда Тожикистон педагогика фанлар академиясида бир йил дарс берди. 1933 йилда яна Тошкентга қайтиб, 1935 йили Ўзбекистон тил ва адабиёти илмий тадқиқот институтининг аспирантурасини тугатди. 1935 йилдан 1940 йилгача М.Горкий номидаги Тошкент давлат педагогика тайёрлов институтида ўқитувчи бўлиб ишлаган ва шу билан бирга Ўзбекистон фанлар академияси филиалининг илмий ходими бўлиб ишлаган. 1940 йилда Тожикистонда бўлган ва умрининг охиригача Тожикистон Фанлар академияси ҳамда университетларида (1988) самарали фаолият олиб борган. 1962 йилдан 1985 йилгача Тожикистон давлат уни-

верситетда Тожик адабиёти тарихи кафедрасининг мудири бўлган. У адабиёт тарихининг юқори малакали ва обрўли олими сифатида илм-фан соҳасида катта обрў-этибор қозонди. У Тожикистон ўрта мактаблари (5,7,8,9-синфлар) дарслиklarининг биринчи муаллифларидан эди ва 70-йилларнинг охиригача ҳар йили у муаллифлик қилган китоблар нашр этилган. У “Сухансарои Панҷруд” (“Панҷруд шоири”) /1958/, “Чалол Иқромӣ” (“Жалол Иқромий”) /1959/, “Баҳс ва андеша” (“Баҳс ва андиша”) (1964), “Авчи Зухал” (“Зухал авжи”) (1980), “Фанни шеър” (“Шеър фани”) (1985), “Гуфтор аз ганчи сухан” (“Сўз хазинасидан айтимлар”) (1985) каби илмий асарлари билан илм йўлида машҳур.

Ш.Хусейнзода 1926 йилдан бошлаб адабиётшунослик илмига бағишланган биринчи мақолаларини “Маориф ва ўқитувчи”, “Ёш ленинчи” (бош муҳаррир Сотти Хусейн), “Фарғона” ва “Қизил Ўзбекистон” журналларида ўзбек тилида нашр этди. Таниқли ўзбек журналисти А.Ҳайитметов 1987 йилда Тошкентда (ўз уйида) шахсий суҳбат чоғида ушбу сатрлар муаллифларидан бирига (Б.Максудов) Ш.Хусейнзода ҳақида махсус мақолаларни йиғанларини айтган, аммо бугунги кунгача кўлимизга етиб келмади. Ш.Хусейнзода ўзбек рассомларининг асарларини нашр қилиш ва нашр этиш, жумладан, буюк зуллисонийн шоир Мир Алишер Навоий асарларини нашр этишда хизмати катта. У Навоийнинг “Лайли ва Мажнун” достонини тожик олими Амин Умарий билан бирга нашрга тайёрлаган ва бу нусха бир неча маротаба нашр бўлган. (Тошкент: Ўз. фан наш-ти, 1941; 1949; 1971). 1941 йилда Навоийнинг “Фарҳод ва Ширин” достонини адабиётшунослик нуқтаи назаридан талқин қилиб, муфассал мақола тарзида нашр этган. Хусусан, шу йили “Навоий ва Жомий” мақоласи ушбу икки ўзбек ва тожик халқлари ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлигини кўрсатувчи манба сифатида нашр этилди. (“Тоҷикистони сурх”, 1948, 14 май). Ш.Хусейнзода 1948 йил Сталинободда (Душанбе) “Фарҳод ва Ширин” достонини ўзбек тилига, муқаддима ва шарҳлар билан (307 бетда) чоп этди. У ўзбек ва тожик халқларининг илмий ва адабий меросини ўрганиш воқитида ушбу икки халқ ўртасидаги дўстона муносабатларнинг янада мустаҳкамланишига замин яратди.

Машҳур шоир ва таржимон Муҳиддин Аминзода (22.3.1904, Хўжанд, Тожикистон Республикаси - 01.9.1966) Алишер Навоийнинг буюк асарларининг тожик тили таржимасида катта хизматлари билан икки халқнинг илм аҳли орасида танилган. М.Аминзода ХХ-асрнинг 20-йилларига қадар қадимги мактабда ўқиб, кейинчалик шўролар даврида ўқишни давом эттирган ва Самарқанд педагогик курсларини (1925) Самарқанд мусиқа институтини (1929) битирган. 1932 йилдан Хўжанд шаҳридаги драма театрининг адабий раҳбари (бугун Камол Хўжандий номи берилган), 1937 йилда Душанбе шаҳрининг мусиқий театрида (1940 йилдан буён Опера ва Балет театри) ишлаган ва умрининг охирида Хўжандга қайтиб, асосан ижодий ишлар билан шуғулланган. Ҳаёти давомида ижод билан шуғулланган Муҳиддин Аминзода бизгача “Шеърҳо” (“Шеърлар”) (1935), “Чаман” (1937), “Баҳори ватан” (“Ватан баҳори”) (1940), “Садои зафар” (“Зафар овози”) (1944), “Шеърҳои мунтахаб” (“Сайланма шеърлар”) (1948-1956), “Баҳори дил” (“Кўнгил баҳори”) (1964) каби ашъорини қолдирган. Унинг ижодида ҳажв ҳам ўзига хос ўринга эга.

М.Аминзода ижод билан бирга шеърятнинг адабий таржимасида ҳам муваффақиятли таржимон сифатида танилган. У таржимон сифатида А.С.Пушкин, М.Горкий, И.А.Крилов, Игор Фарнок, Махтумқули, Ғафур Ғулом, Ҳамза Ҳакимзода, С.Сталский, Г.Леонидзе, Ш. Руставели, С.Абдулло, Аширмат каби дунёнинг машҳур ёзувчиларидан 130 мингдан ортиқ мисра шеър, икки повест, бир неча ҳикоя, 20 та мусиқа драмалари ва 10 та операни тожик тилига таржима қилган. Аминзода ўзбек адабиётига кўпроқ этибор қаратгани таржималардан аёнди, айниқса, классик ўзбек адабиётида Алишер Навоий ижодиётининг таржималари маълум бир тадқиқотни талаб этади. М. Аминзода Алишер Навоийнинг “Фарҳод ва Ширин” достонини танлаб олди ва 1740 байт ҳажмида тожикча таржима қилди. Таъкидлаш жоизки, достоннинг ижодкорлик руҳига эга бўлган жозибали тузилиши ва юқори ижтимоий мазмуни Аминзода этиборини тортади. Шу маънода С. Айний бу достон ҳақидаги таассуротларини қуйидагича баён этган: “Навоийнинг “Фарҳод ва Ширин” достонида тавсифланган ишқ, инсоннинг пок муҳаббатидирки, одамни қахрамон қилади, ҳар қандай нопокликлардан тозалайди, инсонга садоқат ва меҳр бағишлайди, хуллас инсонни инсон қилади”.

Навоийнинг “Фарҳод ва Ширин” достонининг ХХ асрнинг иккинчи ярмида Аминзода томонидан туркий тилга қилинган таржимаси ижтимоий қийматга эга эди. Ушбу таржимаси муаллиф баёни, асар вази, услуби ва бадиияти жиҳатдан аслиятига яқинлиги билан до-

стоннинг энг яхши таржимаси сифатида кўринади.

Аминзода бу дostonни давр талабига асосан, “Қалам васфида бир неча сўзла қалам тебратиб, Низомий ва Ҳусрав мадҳини дoston муқаддимасида тилга олганлари” хусусидаги бобдан бошлаб сюжет асосида таржима қилган. Таржимада, таржимон томонидан, асосан Яратгувчи, Пайғамбар ва чохорёрларга бағишланган ҳикоянинг биринчи бўлимлари махсус қолдирилган. Айрим ўринларда қискартиришлар ўрнига уч нуқта қўйилган. Ёзувчининг асл ғояларини сақлаш мақсадида Аминзода таржимада жуда эҳтиёткорлиги билан муваффақиятга эришган. “Фарҳод ва Ширин” дostonи таржимасига шоир ва драматург Файзулло Ансорий муҳаррирлик қилган.

Ўтган асрнинг 60-йиллари навоийшунослигининг етук вакилларида бири – адабиётшунос олим Султон Воҳидов (10.01.1937, Ашт тумани - 29.11.1992, Хўжанд, филология фанлари доктори (1989), профессор (1990)) эди. У адабиётшунос бўлган. У Ш.Ҳусейнзоданинг шогирдларидан эди ва Тожикистон давлат университети Тожики адабиёти тарихи кафедрасида (Душанбе) илмий ва педагогик иш олиб борган. 1966-йилда “Алишер Навоийнинг “Хамсат ул-мутаҳаййирин” дostonининг ўрганилиши ва унинг тожик ва ўзбек халқларининг дўстлиги йўлидаги мақоми” мавзусида номзодлик қилган. С.Воҳидов ижодий алоқаларни, самарали ҳамкорликни ва бу икки буюк инсонларнинг шогирдчилик муносабатларини ўзбек ва тожик халқларининг дўстлиги ва равнақи рамзи сифатида тадқиқ этган. Ушбу тадқиқот давомида бир қатор тарихий, адабий ва илмий манбалардан фойдаланиб, илмий кузатишлар олиб борган. Аммо улар орасида “Хамсат ул-мутаҳаййирин” алоҳида ўрин тутди. Тадқиқотчи С.Воҳидов тажрибаси давомида кўп илмий изланишлар олиб борган бўлса-да, айнан Алишер Навоийнинг “Хамсат ул-мутаҳаййирин”(“Беш хайрат”) дostonини диссертация учун танлади. У тадқиқотларида Навоий ва Жомийнинг илм-фан ва халқ олдидаги хизматларини таъкидлаб, сиёсий-ижтимоий, маданият, мамлакат фаровонлиги, одамларнинг кўнгилочарлиги учун барча саъй-ҳаракатларини сарфлаганини кўрсатади.

С.Воҳидов 1974 йилда ўз тадқиқотини тожик тилида монография шаклида тайёрлаб, Душанбеда “Ирфон” нашриёти орқали “Равобити адабии халқҳои тоҷик ва ўзбек дар асри XV” (дар асоси “Хамсат-ул-мутаҳаййирин”-и Навоӣ) (“XV асрда тожик ва ўзбек халқларининг адабий алоқалари” (Навоийнинг “Хамсат ул-мутаҳаййирин” асари асосида)) чоп этди. (130 бет). Бундан ташқари, Алишер Навоий ва унинг замондошлари ҳақида бир қатор илмий мақолалар, жумладан, “Дўстии ду марди бузург” (“Икки буюк зотнинг дўстлиги) (Навоӣ ва Ҷомӣ)(1964), “Ҷомӣ ва Навоӣ” (1966), “Дар бораи равобити адабии тоҷику ўзбек дар асри XV” (“XV асрда тожик ва ўзбек халқининг адабий алоқалари хусусида”) (1966), “Дар бораи равобити маданияи халқҳои тоҷик) ва ўзбек” (“Тоҷик ва ўзбек халқининг маданияи алоқалари ҳақида”) (1966, “Навоӣ ва Амир Шохӣ” (1968), “Зикри аъмоли ҳамидаи Навоӣ” (“Навоийнинг мақталган амаллари зикрида”) (1991), Хондамирнинг “Макорим-ул-ахлоқ” рисоласи Алишер Навоӣга бағишлаган биринчи рисола(1991), “Саррофи гавҳари маънӣ” (“Маъно гавҳарининг саррофи”) /Навоийнинг 550 йиллигига бағишлаган(1991), “Латоиф ва мутоиботи Навоӣ” (“Навоийнинг ҳазил ва мутоибалари”) (1991) кабилар Тожикистоннинг турли газета ва журналларида нашр бўлган. Тожикистон Совет Энциклопедиясидаги “Навоӣ”, “Фоний” ва “Мажолис-ун-нафоис” мақолалари С. Воҳидов қаламига мансуб. У Ўзбекистоннинг таниқли олимлари Б.Валихўжаев, А.Ҳайитметов, Ҳ.Ҳомидов, С.Ғаниева ва бошқалар билан кўп дўстлик ва ҳамкорликда эди.

Кейинги тожик навоийшуносларидан бири Усмон Каримов (5.5.1934, Косонсой тумани, Ўзбекистон, Наманган - 12.7.2012, Душанбе) эди. Филология фанлари доктори(1988), профессор (1991) бўлган. Узоқ йиллар давомида Тожикистон Фанлар академиясининг Тожик тили ва адабиёти институтида катта илмий ходим лавозимида ишлади (1960-1991). Тожикистонда тожик адабиётининг XVI-XIX асрларидаги забардаст мутахассисларидан ҳисобланарди. Шу даврга хос, кўплаб илмий ишлар эълон қилган. Ҳамда “Бобур Мирзонинг “Бобурнома”си XVI аср адабиётининг муҳим манбаи” номли ажойиб мақола(1986) ёзди. У.Каримов “Адабиёти тоҷик дар асри XVI” (“XVI асрда тожик адабиёти”) (1985) китобининг биринчи фаслини “Мажолис-ун нафоис” ва унинг таржимаси” деб номлаган ва бу таъкирани Низомиддин Мир Алишер Навоийнинг XVI аср адабиётига бағишлаган энг муҳим китобларидан санаган (19-32 б.). Олимнинг бу фикрини В.В.Бартолд, Е.Э.Бертельс, А.Н.Болдирев, А.Мирзоев, А.Ҳайитметов каби олимлар ҳам XV-XVI аср даврига тегишли тадқиқотларида тасдиқлаб ўтган. У.Каримов “Мажолис-ун-нафоис”нинг 1945 йилда Техронда А.Ҳикмат

томонидан нашр этилган Фахрий Ҳиротий ва Ҳакимшоҳи Қазвинийнинг форсий таржималарини ҳам ўрганиб қиёслаб чиқди, ҳамда бу тазкирадаги янгиликларни бир-бир қайд қилиб ўтган. У.Каримов тадқиқот билан бирга таржималарнинг адабий-эстетик қийматини ҳам белгилаб берган. Шунингдек, бу жараёнда у Соммирзо Сафавийнинг “Тухфаи Сомӣ” тазкирасини ҳам таъкидлаб ўтган (36-77 б.) ва 29 та турк шоири ҳақида маълумот берган. Тазкиранинг 6 бобига алоҳида эътибор қаратиб, ўз мулоҳазаларини баён этган. Ушбу китоб Эрон Ислом Республикасида Усмон Карим томонидан баъзи ўзгартириш ва қўшимчалар билан нашр этилган.

Тожикистон филология фанлари илмий тадқиқот институтининг олимларидан яна бири Раҳим Мусулмонқулов (21.01.1938, Кубодиён тумани - 09. 07. 2016, Душанбе) ҳам навоийшунослик йўлида ўз ҳиссасини қўшган. 1962-1992 йилларда Тожикистон давлат университетиде адабиёт тадқиқи билан шуғулланган. 1980-1992 йилларда замонавий тожик адабиёти кафедраси мудири лавозимида ишлаган. 1992-2008 йилларда Эрон исломий Институтида фаолиятини давом эттирган. Унинг изланишлари классик ва замонавий тожик адабиётининг турли соҳаларида, хусусан, асрлар давомида шеърятнинг назарий ва эстетик ғоялари, адабий алоқалар, тожик совет даврининг яратилиши ва мустақиллик, замонавий адабий ва илмий тадқиқотларнинг долзарб масалалари кабиларга бағишланган. Жумладан: “Сачъ ва сайри таърихи он дар насри тоҷик” (“Сажъ ва унинг тожик насрида қўлланишининг тарихи”) (1970), “Талаби замон ва равобити адабӣ” (“Замон талаби ва адабий алоқалар”) (1973), “Асрори сухан” (“Сўз сирлари”) (1980), “Фурӯғи шеъри чонпарвар” (“Жонга хузур бағишловчи шеър нури”) (1984), “Назарияи Адабиёт” (“Адабиёт назарияси”) (1985), “Назарияи чинсҳо ва жанрҳои адабӣ” (“Жинс назарияси ва адабий жанрлар”) (1988) дар Душанбе ва “Шеър дар сарчашмаҳои назарӣ” (“Назарий сарчашмаларда шеър”) (2002), “Шеъри ғарқи хун дар бораи ашъори Бозор Собир” (“Қонга чўккан шеър - Бозор Собир шеърлари ҳақида) (2009) ва бошқалар.

Раҳим Мусулмонқулов Навоий ва унинг айрим асарларига оид тадқиқотлар ҳам олиб борган. Айниқса, “Сайре дар бӯстони ҳикмат” (“Ҳикмат бӯстонида сайр”) (Фурӯғи шеъри жонпарвар. Саҳ.41-65) мақоласида Навоийнинг насиҳатлари ҳақида кучли мулоҳазаларни баён этган (Навоий. Ҳикматлар. Тўпловчи ва сўзбоши муаллифи С.Муталлибов. Тошкент: Ғафур Ғулом наш-ти, 1968. 86 бет) ва унинг форс-тожик шеърят мактабида тарбия олганлигини Фирдавсий, Носир Хусрав, Шайх Аттор, Саъдий, Хусрав Дехлавий, Ҳофиз, Ибни Ямин Мавлоно Жомий, Камол Хўжандий каби устозлар осоридан илҳомланганлигини алоҳида таъкидлайди.

Раҳим Мусулмонқулов “Чанд байте аз Навоӣ” (“Навоийдан бир неча байт”) деб номлаган мақоласида (“Ҳақиқат”, 27.10.1970) Атоуллоҳ Маҳмуди Хусайнийнинг “Бадоеъ-ус-саноеъ” китобидаги Навоийнинг уч форсча байтига билдирилган мулоҳазалари келтирилган. У мақола хулосасида Навоийнинг ҳеч қайси девонида бу байтлар кўзга ташланмаганини қайд қилиб ўтади.

Раҳим Мусулмонқулов “Сарчашмаҳои форсӣ дар арӯзи Навоӣ” (“Навоий арузида форсий сарчашмалар”) деб номлаган мақоласида Навоий “Мезон-ул-авзон” рисоласини Шамси Қайс Розий, Насириддин Тусий, Абдурахмон Жомий каби буюк форс-тожик адибларининг назариялари асосида ёзганлигини таъкидлайди. Бундан ташқари, ушбу мақолада Навоийнинг ғоялари Атоуллоҳ Маҳмуд Хусайннинг шеър ҳақидаги нуқтаи назари билан очиб берилган, деган фикрлар ҳам йўқ эмас. Тожик мумтоз адабиётшуносларидан Аълоҳон Афзаҳзод (10.11.1935, Тожикистоннинг Панжакент туманида - 15.7.1999, Душанбе) - Навоий ашъорининг турли жиҳатларини тадқиқ этишга интиланган. У матншунослик, мунаққид, филология фанлари доктори, Тожикистоннинг ҳурматли илмий ходими(1995), Шарқшунослик институтида ва Тожикистон Республикаси фанлар академиясида илмий фаъолият юритган. 1971-1999 йиллар мобайнида Шарқшунослик институтининг матншунослик бўлими мудири бўлиб ишлаган.

Аълоҳон Афзаҳзод тожикистонлик олимлар орасида энг серижод ва сермаҳсулларидан биридир. Унинг 700 дан ортиқ илмий нашрлари мавжуд (монографиялар, илмий мақолалар, илмий-адабий ишлар ва бошқалар). Унинг илмий изланишларидан “Ҳофизнома” -1971; “Камоли Хучандӣ”-1976; “Абдурраҳмони Ҷомӣ”-1978; Адабиёти форсу тоҷик дар нимаи дувуми асри XV” (“XV асрнинг иккинчи ярмида форс-тожик адабиёти”) - 1985; “Одамуш шуаро Рӯдакӣ”-2000 ва б., “Адабиёти муосири тоҷик” (мақолаҳо оид ба эҷодиёти С.Айнӣ,

М.Турсунзода, Ч.Икромӣ, Ғанӣ Абдулло, Ф.Ансорӣ ва ғ.) (“Асрдош тожик адабиёти” (С.Айний, М.Турсунзода, Ж.Икромий, Ғани Абдулло, Ф.Ансорий ва бошқ. ижодига оид мақолалар)) кабиларни қайд қилиш мумкин. Аммо Аълохон Афзаҳзоднинг жомийшунослик йўлидаги тадқиқотини алоҳида таъкидлаш жоиздир ва муҳаққиқ, хусусан, Шарқ ва Ғарб миқёсида жомийшунос олим сифатида танилган. Унинг “Рӯзгор ва осори Абдурахмони Ҷомӣ” (“Абдурахмон Жомийнинг ҳаёти ва асарлари”) (1981), “Лирикаи Абдурахмони Ҷомӣ” (“Абдурахмон Жомий лирикаси”) (рус тилида, М.-1985) ва бошқалар унинг бисотидандир. У Техронда Жомийнинг “Куллиёт”ини ҳам 7 қисмда форс алифбоси асосида нашрга тайёрлади.

Шунингдек, Ж.Ж.Руссо, Ж.М.Молиер, А.Н.Островский, Тавфиқ Ҳаким каби адибларнинг драматик асарларини тожик тилига таржима қилди.

Аълохон Афзаҳзоднинг яна бир тадқиқ йўли Алишер Навоийнинг ҳаёти ва ижодини ўрганишдир. Унинг Навоий ҳақидаги мақолалари “Аҳду вафо (пайванди дўстонаи Ҷомӣ ва Навоӣ (яъни, Жомий ва Навоийнинг дўстона алоқалари))” (Садои Шарқ.-№ 8, 196), “Навоӣ” (Энсиклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик.-Ҷ. 2, 1989) ўқувчиларга Жомий ва Навоийнинг дўстона муносабати, ҳаёт йўлидаги фазилатлари ҳақида батафсил маълумот беради.

Кейинчалик Аълохон Афзаҳзод томонидан 1989 йил 25 июлда “Совет Тожикистони” газетасида “Шоир ижодида Навоӣ сиймоси” номли мақола эълон қилинди. Мақолада А.Афзаҳзод исбот талаб этмайдиган фикрлар билан таъкидлайдики, Мавлоно Жомий “Ҳафт авранг” (“Етти тахт”) ва “Баҳористон” да Навоӣ сиймосини, сийрат ва суратини нозик дид билан, сўз сеҳри билан тажассум этган. Хусусан, А.Афзаҳзод Алишер Навоӣ “Хамса” достонларини Низомий ва Амир Хусравнинг “Хамса”лари қаторида санайди. Шунингдек, навоӣшунос олимлар ҳам Алишер Навоӣнинг сиймосини Жомийнинг “Юсуф ва Зулайхо” достонида топганларини қайд қилган. Ҳамда Юсуфнинг Азизи Мисрийга етгандан кейин Жомий - бу хирадманд, одил ва халқпарвар вазир образи воситасида Юсуфни яратган ва Азизи Мисрийни Султон Ҳусайн Бойқаронинг образи асосида тасвирлаган эди.

1991 йилда Афзаҳзоднинг “Навоӣ ва адабиёти форс-тоҷик” (“Навоӣ ва форс-тожик адабиёти”) деб номлаган мақоласи Алишер Навоӣнинг 550 йиллигига бағишланган “Адиб” журналида нашр этилди, бу мақола кейинчалик қайта кўриб чиқиб нашр қилинди. “Навоӣ ва адабиёти тоҷик” (“Навоӣ ва тожик адабиёти”) (А.Афзаҳзод. Пайванди қарнҳо.-Душанбе, 1989.- Саҳ.92-131)

Таъкидлаш жоизки, ушбу мақола Алишер Навоӣ ижодиёти йўлидаги чуқур илмий изланишлардан саналади ва монографиялар сафидан жой олади. Бу мақола “Шарҳи ҳол”, “Мероси адабӣ” (“Адабий мерос”), “Осори тоҷикии Навоӣ” (“Навоӣнинг тожикча асарлари”), “Навоӣ ва адабиёти форсу тоҷик” (“Навоӣ ва форс-тожик адабиёти”) каби қисмларга бўлинади. Афзаҳзод бу мақолада Алишер Навоӣнинг ўзбек тилидаги ижод маҳоратини қайд қилиш билан бирга, унинг форс ва араб тилларини жуда яхши билиб бу халқ ижодидан, жумладан Рӯдакий, Фирдавсий, Хайём, Низомий, Аттор, Саъдий, Мавлавий Балхий, Амир Хусрав, Ҳасан Дехлавий, Хожа Ҳофиз, Камол ва хусусан, устоз ва пири Мавлоно Жомий кабилардан илҳомланганини алоҳида таъкидлаган.

А.Афзаҳзод Алишер Навоӣнинг ижод йўлидаги янгиликларини аниқ кўрсатиб, янги ғоя ва мафқураларни қуйлаганини таъкидлаган ҳамда Навоӣнинг 550 йиллик анжуманини ўтказишга катта ҳисса қўшган.

А.Афзаҳзод Тожикистон ССР Президиумининг фахрий ёрлиғи билан тақдирланди (1985). Тожикистон Эрон Исломи Республикасининг маданият элчихонасига А.Афзаҳзод номи берилган. Бу совринни 2004 йилда биринчи марта А.Афзаҳзод “Одамуш шуаро Рӯдакий” китоби учун ва А.М.Хуросоний ва Ж.Назрий “Нома ва номанигорӣ дар “Шоҳнома” (“Шоҳнома”да нома ва нома битиш”) (Техрон, 1999) китоби учун қўлга киритган.

Кейинги муваффақиятли фаолият юритган тожик навоӣшунос олими Али Муҳаммад Хуросонийдир (29.10.1950, Панҷакент тумани, Тоҷикистон Рес.). Филология фанлари номзоди. 1972 йилдан ҳозирги кунгача Тожикистон Республикаси Фанлар Академияси Шарқшунослик институтида фаолият юритиб келмоқда. Унинг илмий ишларидан “Асадий Тўсай ва достони ҳамосии ӯ “Таршоспнома”” (“Асадий Тусий ва унинг “Таршоспнома” дўстони” (ба русӣ)(1994), “Нома ва номанигорӣ дар “Шоҳнома” (“Шоҳнома”да нома ва нома битиш”) (Техрон, 1999), “Таърихи адабиёти форсӣ-дарӣ-тоҷикӣ” (бо ҳамқаламии Р.Ҳодизода) (“Форсӣ-дарӣ-тожик адабиёти тарихи”(Р.Ҳодизода ҳаммуалифлигида) (Ко-

бул, 2009), “Меҳру Муштарӣ” (2010) ва “Ҳунари номанигорӣ дар “Шоҳнома”-и Фирдавсӣ” (“Фирдавсийнинг “Шоҳнома”сида номачилик”) (2014) кабиларни санаш мумкин. Унинг адабий мероси, асосан Алишер Навоийнинг “Девони форсӣ” форсча ашъори билан боғлиқ эди. 1990 йилларда Навоийнинг 550 йиллиги муносабати билан “Муносибатҳои дӯстона ва равобити эҷодии Ҷомӣ ва Навоӣ” номли рисоласини нашр этди. Рисолада XV асрнинг икки қудратли сўз устаси ва Ҳирот адабий муҳити тасвирланган. Бу мавзуда муҳаққиқнинг “Пайванди ҷовидона” (“Абадий алоқалар”) (Тоҷикистони Шӯравӣ, 13.02.1991), “Ғаввоси муҳити нуктадонӣ” (“Донишмандлик уммонининг ғаввоси”) (Садои мардум, 09.02.1991), “Хусраву Ҳофиз туро, Фонӣ, агар ҳодиянд” (“Фоний, агар Хусрав ва Ҳофиз сенга йўлбошловчи бўлсалар”) (Адабиёт ва санъат, 07.02.1992), “Буд дар форсӣ...” (“Форсӣда эди...” (Пайванд, 1991.-№ 1 ба ҳуруфи форсӣ), “Тафаккур хайкали” (Совет Тоҷикистони, 04.04.1991 ба ўзбекӣ бо ҳамкаламии Ўлмас Ҷамол), “Чу арбоби сухан соҳибдилонанд” (“Сўз арбоблари кўнгилга яқин”) (Илм ва ҳаёт, 1991.-№ 2), “Ҳамдостонӣ бо Ҳофиз” (“Ҳофиз билан ҳамдостонлик”) (Тоҷикистони Шӯравӣ, 21.04.1991), “Аз рубоӣёти “Девон”-и Фонӣ” (“Девони Фоний” рубоӣйларидан”) (Садои Шарқ, 1991.-№ 1) каби мақола ва рисолаларини ҳам учратиш мумкин. Шунингдек, “Ситтаи зарурия” номли икки қасида ҳам чоп эттирди. (Фарҳанг, 1991.-№ 2). 1993-йилда бу тадқиқотчи Навоийнинг “Девони форсӣ” (“Форсӣ девон”) форс-тоҷик ашъорини “Ирфон” нашриёти орқали муқаддима ва тавзеҳлар орқали 320 бет ҳажмида нашр эттирди.

Бошқа “Таъсири Мавлоно Ҷомӣ дар эҷоди қасоиди Алишери Навоӣ” (“Алишер Навоӣ қасидаларига Мавлоно Ҷомийнинг таъсири”) мақоласи “Абдурраҳмони Ҷомӣ ва Алишери Навоӣ – ибрати ҳамкори азалӣ ва адабии мо” (“Абдураҳмон Ҷомий ва Алишер Навоӣ – бизнинг азалиӣ ва абадий ҳамкорлигимиз намунаси”) (Самарқанд, 2004) мажмуасида нашр этилган. 14.06.2010-йил Самарқандда “Низомий ва Навоӣ: тарихий ва маданий мезон” мавзусида халқаро анжуман бўлиб ўтди, унда А.М.Хуросонӣ “Таъсирпазирии Алишери Навоӣ-Фонӣ аз адабиёти форсу тоҷик дар мисоли эҷодиёти Низомии Ганҷавӣ” (“Алишер Навоӣ-Фонийнинг форс-тоҷик адабиётидан таъсирланиши Низомий Ганҷавий иҷодиёти мисолида”) номли мақоласи билан иштирок этди. Анжуман материаллари Самарқандда ўзбек, форс, рус ва инглиз тилларида нашр этилган, шунингдек, А.М.Хуросонийнинг мақоласи ҳам бу мажмуада жойлашган. Бугунги кунда А.М.Хуросонӣ “Девони форсӣ”нинг илмий-танқидий матнини ишлаб чиқди ва нашрга тайёрлади.

Айтиш жоизки, А.М.Хуросонийнинг осорини ҳам ўзбек шоири Ўлмас Ҷамол ўзбек тилига таржима қилган.

Бугунги кунда ҳам Тоҷикистонда навоӣшунослик давом этмоқда. Тоҷикистонлик тадқиқотчилар бу зуллисонайн адибнинг ашъорини чуқурроқ ўрганишга, унинг очилмаган ғоя ва ақидаларини кашф этишга, инсонпарварлик йўлидаги хизматларини тоҷик ўқувчиларига намоён қилишга узлуксиз ҳаракат қилмоқдалар.

Iqtiboslar/Сноски/References

1. Дастанависи тозапайдои Девони Навоӣ. Садои Шарқ, 2016. – № 11. – Саҳ. 139-148.
2. Нусхаи қадимии навёфтаи девони Алишери Навоӣ // Чакидаҳои мақолоти ҳамоиши байналмилалӣ “Андешаҳо, осор ва ҳадамоти Амир Алишери Навоӣ” 18-20 баҳманмоҳи 1393 (07-09 фев.2015. – Саҳ. 262 (ба форсӣ).
3. Равиши таҳқиқи адабиётшиносӣ. – Душанбе: Сино, 168 саҳ.
4. Феҳристи нусхаҳои дастанависи Маркази фарҳангии ба номи проф. Ш.Ҳусейнзода. – Сино, 2007. – 100 саҳ.
5. Як нусхаи дастанависи тоза дарёфтшудаи Девони Навоӣ ва арзиши он // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (мачаллаи илмӣ): Баҳши илмҳои филологӣ. – Душанбе: Сино, 2016. – № 4/4. – Саҳ. 196-203.
6. Як нусхаи дастанависи тоза дарёфтшудаи девони Навоӣ ва арзиши он. Маводи ҳамоиши байналмилалӣ: “Амир Алишери Навоӣ ва адабиёти тоҷик”. -Ҳучанд: Маънавият, 2016. – Саҳ. 4-17.

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Alisher Navoiy xalqaro jurnali Amerika qo‘shma shtatlarining Crossref.org tizimiga kiritiladi hamda har bir maqolaga doi raqami beriladi. Jurnalda quyidagi ruknlar bo‘yicha maqolalar chop etiladi:

- **NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI**
- **NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI**
- **TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O‘ZBEK ADABIYOTI**
- **BAHOSIZ BITIKLAR** (Navoiy asarlarining qo‘lyozmalari, Navoiy merosi va matnshunoslik masalalari uchun).
- **ASLIYAT UMMONI** (asosan, ingliz, fransuz, nemis, rus, xitoy, yapon, koreys, hind tillariga).
- **NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI** (Navoiy nasri va nazmiga doir tadqiqotlar uchun).
- **ILM, OLAM VA OLIM** (Navoiy ilmiy merosi va turli ilmlarga doir qarashlari uchun).
- **HAQIQAT SARI SAFAR** (Navoiyning falsafiy qarashlari).
- **MA’RIFAT YOG‘DUSI** (Navoiy va islom ma’rifati, Navoiyning diniy-ma’rifiy qarashlari, Navoiy va tasavvuf).
- **NAVOIY POETIKASI** (Fasohat, balog‘at, badiiyat, aruz va qofiya bilan bog‘liq masalalar).
- **TURKIY MUMTOZ ADABIYOT TADQIQI VA UNING BOSHQA ADABIYOTLAR BILAN QIYOSI**
- **NAVOIY VA ADABIY TA’SIR MASALALARI**
- **NAVOIY VA TA’LIM-TARBIYA MASALALARI**

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- maqola 10-15 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- maqolalar **o‘zbek, turk, tojik, rus, ingliz, fransuz** tillarida qabul qilinadi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
  1. Maqola sarlavhasi.
  2. Muallifning F.I.SH., lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, respublika va electron pochta adresi to‘liq keltiriladi.
  3. Annotatsiya (maqolaning qisqacha mazmun va maqsadi, 100-150 ta so‘zdan iborat bo‘lishi lozim) **o‘zbek, rus, ingliz** tillarida beriladi.
  4. Tayanch so‘z va iboralar **o‘zbek, rus, ingliz** tillarida (7-10 so‘zdan iborat bo‘lishi kerak).
  5. Kirish (Introduction)
  6. Asosiy qism (Main part)
  7. Natijalar va muhokama (Results and Discussions)
  8. Xulosalar (Conclusions)
  9. Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi (15-20 ta adabiyot).
    - maqola Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, 1 intervalda tayyorlanadi;
    - havola(snoskalar)lar katta qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi [Mo‘minov 2020: 25] shaklida keltiriladi;
    - maqola tomonlari chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm;
    - maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir.
    - Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan **tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;**
    - tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi.
    - jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.
    - Maqola so‘ngida mualliflar(lar) telefon raqamini kiritishlari shart.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Toshkent shahri Amir Temur ko‘chasi Matbuot;
Samarqand shahri Universitet xiyoboni 15, SamDU filologiya fakulteti
Tel.: +99891 527 68 22 Telegram raqami: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

**ИНФОРМАЦИОННОЕ ПИСЬМО МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
“АЛИШЕР НАВОЙ”**

Международный журнал “Алишер Навой” будет включен в систему Crossref.org Соединенных Штатов Америки и каждой статье будет присвоен DOI. Статьи для публикации в журнале принимаются по следующей тематике:

- **НАВОЙ И ВСЕМИРНАЯ ЛИТЕРАТУРА**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ЯЗЫКОЗНАНИЯ**
- **ТЮРКСКАЯ И УЗБЕКСКАЯ ЛИТЕРАТУРА ЭПОХИ ТЕМУРИДОВ**
- **БЕСЦЕННЫЕ РУКОПИСИ** (рукописи произведения Навои, проблемы наследия Навои и текстологии)
- **ОКЕАН МЫСЛЕЙ** (переводы произведений Навои на английский, французский, немецкий, русский, китайский, японский, корейский, индийский языки)
- **ИЗЫСКАННОСТЬ ПРОЗЫ И ПОЭЗИИ НАВОЙ** (для исследований в области прозы и поэзии Навои)
- **НАУКА, МИР И УЧЕНЫЙ** (научное наследие Навои и его научные взгляды)
- **ПУТЬ К ИСТИНЕ** (философские взгляды Навои)
- **ДУХОВНОЕ ОЗАРЕНИЕ** (Навои и ислам, нравственно-духовные воззрения Навои, Навои и суфизм)
- **ПОЭТИКА НАВОЙ** (вопросы поэтики, системы аруз, ритмики и рифмы)
- **ИССЛЕДОВАНИЕ ТЮРКСКОЙ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ И ЕГО СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРНОГО ВЛИЯНИЯ**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ВОСПИТАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ**

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ:

- Объем статьи: около 10-15 страниц;
- Статьи принимаются на **узбекском, турецком, русском, английском и французском языках**;
- Структура статьи:
  1. Название статьи.
  2. И.Ф.О. автора, должность, научная степень, место работы (учёбы), область, республика, электронная почта.
  3. Аннотация (краткое содержание и цель статьи, статьи в объеме 100-150 слов) на **узбекском, русском и английском языках**.
  4. Ключевые слова и выражения на **узбекском, русском и английском языках** (7-10 слов).
  5. Вступление (Introduction)
  6. Основная часть (Main part)
  7. Результаты и обсуждение (Results and Discussions)
  8. Заключение (Conclusions)
  9. Литература (References) в алфавитном порядке (15-20 наименований).
- Шрифт текста – Times New Roman; размер — 14 пунктов; межстрочный интервал — 1,5;
- Сноски приводятся в квадратных скобках с указанием *фамилии автора – года издания – страницы* [Мўминов 2020: 25];
- Параметры страницы: слева 3 см, справа 1,5 см, сверху и снизу по 2 см;
- Ответственность за научную обоснованность, достоверность приведенных в статье данных и оригинальность несут авторы статьи.
- Статьи проходят обязательную экспертизу. В журнале публикуются **статьи, рекомендованные экспертами к публикации**;
- Нерекомендованные публикации статьи не публикуются и не возвращаются авторам.
- В одном номере журнала публикуется только 1 статья автора.
- В конце статьи необходимо указать контактный номер автора.

НАШИ КОНТАКТЫ:

Ташкент, проспект Амира Темура, улица Матбуотчилар;
Самарканд, Университетский бульвар, 15, факультет филологии СамГУ
Тел.: +99891 527 68 22 Телеграм номер: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ALISHER NAVOI INTERNATIONAL JOURNAL INFORMATION LETTER

Alisher Navoi International Journal is entered into the United States Crossref.org system and each article is assigned a circle number. The magazine publishes articles on the following sections:

- **NAVOI AND WORLD LITERATURE**
- **NAVOI AND LINGUISTIC ISSUES.**
- **TURKISH AND UZBEK LITERATURE OF THE TEMURIDS PERIOD**
- **INVALUABLE ESSAYS** (for manuscripts of Navoi's works, Navoi's heritage and textual issues).
- **ORIGINAL WORK** (mainly in English, French, German, Russian, Chinese, Japanese, Korean, Hindi).
- **BEAUTY OF NAVOI PROSE AND POETRY** (for research on Navoi prose and poetry).
- **SCIENCE, THE WORLD AND SCIENTIST** (for Navoi's scientific heritage and views on various sciences).
- **JOURNEY TO THE TRUTH** (Navoi's philosophical views).
- **THE LIGHT OF ENLIGHTENMENT** (Navoi and Islamic enlightenment, Navoi's religious-enlightenment views, Navoi and mysticism).
- **NAVOI POETICS** (Issues related to eloquence, maturity, art, rhyme and rhyme).
- **RESEARCH OF TURKISH CLASSICAL LITERATURE AND ITS COMPARISON WITH OTHER LITERATURE**
- **NAVOI AND LITERARY INFLUENCE ISSUES.**
- **NAVOI AND EDUCATIONAL ISSUES.**

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- the article is presented in 10-15 pages;
- Articles are accepted in **Uzbek, Turkish, Tajik, Russian, English, French;**
- Structure of the article:
  1. Article title.
  2. Full name of the author, position, academic title, place of work (study), region, republic and e-mail address.
  3. Annotation (brief content and purpose of the article, should be 100-150 words) is given in **Uzbek, Russian, English.**
  4. Key words and phrases in **Uzbek, Russian, English** (should be 7-10 words).
  5. Introduction
  6. Main part
  7. Results and Discussions
  8. Conclusions
  9. References - listed in alphabetical order (15-20 references).
    - The article is prepared in Times News Roman font, 14 sizes, 1 space;
    - references are given in parentheses in the form of the author's name - date of publication - page [Muminov 2020: 25];
    - sides of the article left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm;
    - The author (s) are responsible for the scientific validity, reliability and copying of the information and evidence presented in the article.
    - Articles will be examined. Only articles recommended by experts will be published in the journal;
    - Un recommended articles will not be published and will not be returned to the authors.
    - Only 1 article by the author is published in 1 issue of the magazine.
    - The author (s) must enter a phone number at the end of the article.

ADDRESS:

Tashkent city, Amir Temur street Press; Samarkand University Boulevard 15,
SamSU Faculty of Philology Phone: +99891 527 68 22
Telegram number: +99891 527 68 22 E-mail: alishernavoivy2020@mail.ru

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ALISHER NAVOIY. MOSKVA. SERPUXOV MAYDONI
Haykal Ravshan Mirtojiev, Aleksandr Kuzmin va Igor Voskresenskiy muallifligida yaratilgan.

АЛИШЕР НАВОИ. МОСКВА. СЕРПУХОВСКАЯ ПЛОЩАДЬ
Статуя создана Равшаном Миртожиевым, Александром Кузьминым и Игорем
Воскресенским.

ALISHER NAVOI. MOSCOW. SERPUKHOV SQUARE
The statue was created by Ravshan Mirtojiev, Alexander Kuzmin and Igor Voskresensky.